

Grabócz Márta
Kroó György-díj (2022)
– Laudáció –

Morphologie des oeuvres pour piano de Liszt. Influence du programme sur l'évolution des formes instrumentales [Liszt zongoraműveinek morfológiája. A program hatása a hangszeres formák fejlődésére]. Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 1986; 2ème ed. Préf. de Charles Rosen. Paris: Kimé, 1996

Zene és narrativitás. Írások 18–19. századi és kortárs zeneművekről. Pécs: Jelenkor, 2003

Musique, narrativité, signification [Zene, narrativitás, jelentés]. Préf. de Charles Rosen. Paris: L'Harmattan, 2009 (Arts & Sciences de l'art)

Entre naturalisme sonore et synthèse en temps réel. Images et expression dans la musique contemporaine [A hangzó naturalizmustól a jelen időben történő hangszintézisig. Képek és kifejezés a kortárs zenében]. Paris: Éditions des Archives Contemporaines, 2013

intonációöröklés és programszerűség (Liszt) – elektronikus zene – zenei jelentés – Liszt zongoraműveinek morfológiája – a romantikus „filozófiai eposzok” narratív stratégiái Liszt zongoraműveiben – narratív irodalmi szemiotika – narrativitáselméletek és az elektroakusztikus zene – narratív transzformációs modell és az affektusokkal való építkezés a 18. századi szonátaformákban (Mozart) – greimasi szemantika alkalmazása/narrativitáselméletek és hangszeres zene (Beethoven) – Paul Ricoeur elbeszéléseleméletei és összefüggéseik a zenei narrativitással – az átmeneti rítus és a „statikus zenék” kapcsolata kortárs operákban – toposz és dramaturgia: zenei jelentés és stratégia (Bartók) – a narratív analízis szerepe a hangszeres interpretációk összehasonlításában – zenei szemiotika – intertextuális elemzés – a zenei jelentés és narratológia elmélete és gyakorlata – fraktálgeometria – káoszelmélet – morfogenezis – L-rendszerek – katasztrófaelmélet – spirál – gesztus és műfaj (Ujfalussy József, Kurtág György) – affektusok szerveződésének képlete mint a stílus ismertetőjegye (Mozart) – vizuális inspiráció és irodalmi hatás (Saariaho) – a 19. század nagy toposzai és Liszt zenéje – zenei struktúra és zenei jelentés (párbeszédben Greimasszal)] – zenei jelentéstől a zenei narrativitásig

Grabócz Márta bibliográfiájának tematikus gazdagsága lenyűgöző. A tárgyalt szerzők széles köréből jól érzékelhetően emelkednek ki az időről időre eltűnő, majd újból fókuszba kerülő alkotók, mindenekelőtt Liszt Ferenc, valamint a 20. századi és kortárs francia, valamint magyar zeneszerzők. A Mozartól, Beethovenól Saariahoig ívelő tematikus skála mögött pedig már kezdetektől jelen van és a későbbiekben is meghatározó marad Ujfalussy József

zeneesztétikájának tapasztalata. Grabócz Márta erről a pontról indulva olyan életművet épített fel, amely a zenei szemiotika és zenei narratológia nemzetközi élvonalához tartozik, sőt lényegében a zenetudomány e területeinek megalapozója. Publikációs jegyzéke 210 tételnél tart, négy könyve mellett 12 általa kezdeményezett tematikus kötetet jegyez szerkesztőként, és 20. századi francia szerzők írásainak kritikai közreadását végzi az Éditions des Archives Contemporaines párizsi kiadó Music Studies sorozatának vezetőjeként. Munkásságát számos díjjal jutalmazták Franciaországban (2011: Francia Köztársaság Akadémiai Pálmarendjének Lovagja; 2018: a Francia Köztársaság Becsületrendjének lovagi fokozata) és Magyarországon is (2010: Szabolcsi Bence-díj). 2022-ben a Magyar Tudományos Akadémia külső tagjává választották.

Grabócz Márta 1990-ig az MTA Zenetudományi Intézet tudományos munkatársaként dolgozott. Az Intézetben töltött 13 év nem múlt el nyomtalanul. Ezalatt írta meg Liszt zongoraműveinek morfológiájáról szóló első könyvét, melyben már hasznosította zenei szemiotikával és a kortárs zenével kapcsolatos párizsi doktori tanulmányainak, Daniel Charles, François-Bernard Mâche, Iannis Xenaxis és Michel Guiomar óráinak tapasztalatait. Miután 1985-ben megvédte disszertációját (Université de Paris I-Sorbonne), egy OTKA-projekt keretében újabb formában próbálta az Intézet keretei között kamatoztatni párizsi kortárs zenei ismereteit. Egy kis IRCAM, egy komputerezenei stúdió kialakítását kezdeményezte és szervezte meg (részben Maróthy Jánossal), megteremtve ezzel a komputerezene kutatási, alkotói és oktatási feltételeit. Emellett számos más közfeladatot is vállalt – közöttük a *Zenetudományi dolgozatok* köteteinek szerkesztését – és vállal mindmáig is. Kapcsolata a Zenetudományi Intézettel a későbbiekben sem szakadt meg. A ZTI Nemzetközi Tanácsadó Testületének tagjaként, bírálóként mindig követte és segítette a munkánkat – amiért nem lehetünk elég hálásak –, és mindvégig fontosnak tartotta az Intézet kiadványaiban (*Zenetudományi dolgozatok*, *Studia Musicologica*) vagy a Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság által kiadott *Magyar Zenében*, valamint a *Parlandóban* publikálni (155 referált folyóiratban megjelent cikkéből 68 magyar nyelvű).

Azonban a felsorolt címek mostoha témái a magyar zenetudománynak. Grabócz Márta pályája talán ezért is vett váratlan fordulatot 1990-ben, miután Daniel Charles meghívásának köszönhetően Párizsban vendégtanári pozíciót kapott (négy hónap), majd 1991-es kinevezése az Université des Sciences Humaines de Strasbourg-ra eldöntötte pályájának irányát. Ezen az egyetemen tanítva (mint docens, egyetemi tanár, majd 2022-től professor emerita) Grabócz Márta kutatóként is a nemzetközi zenei élet meghatározó alakjává nőtte ki magát. Számos meghatározó nemzetközi konferencia szervezése mellett kezdeményezője és vezetője volt 1997 és 2001 között az egyetem „Új módszerek a zenetudományban” elnevezésű kutatócsoportjának,

2011-től pedig a LABEX GREAM (Laboratoire d'Excellence) „Jelentés, szemiotika és zenei narratológia” nevű csoport irányítója lett. 2002 és 2010 között az ACCRA – Approches contemporaines de la création et de la recherche artistiques, egy közel százfős strasbourg-i művészeti kutatócsoport vezetését is vállalta, 2009-től 2020-ig kétszer öt évre az Institut Universitaire de France tagja volt, jelenleg tiszteletbeli tagja.

Grabócz Márta kitartása és következetessége példaértékű lehet számunkra. Olyan nemzetközi formátumú kutató, aki hálózatot képes kiépíteni kutatási témája köré. Köteteket kezdeményez és szerkeszt – szolgálja témáját. Bibliográfiáját áttekintve, írásait olvasva – mint például a *Zenetudományi dolgozatok* legutóbbi kötetében megjelent tanulmányát a *Waldstein-szonáta* elemzésével kapcsolatos elméletekről – a türelem és elmélyültség ragad meg. Életművét a zenei narrativitással és zenei szemiotikával való fenntartott foglalkozás fogja egybe, melyen belül egyes szerzőket – Liszt, Bartók, Kurtág, Eötvös, François-Bernard Mâche, Jean-Claude Risset, Kaija Saariaho, Philippe Manoury, Pascal Dusapin – középpontba állító, évtizedeken átívelő kutatásai párhuzamosan fejlődnek és teljeseznek ki.

Erre a laudációra készülve megkérdeztem Mártát, mit tartana fontosnak, hogy elhangozzék. Szeretném, ha megtartaná azt a lelkesedést, amely válaszából sugárzik:

„A 'laudációban' talán mondhatok pár szót a Waldstein-cikkemről (ha gondolod?). Erre én is büszke vagyok, és nem ismerik, és így valami konkrétum is lesz/lenne. És ez jól illusztrálja a közelítésmódomat (bár tudom, hogy nehéz falat).”

Kim Katalin

(Elhangzott Budapesten, 2022. október 8-án, a Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság által alapított Kroó György-díj átadásakor.)